

Research Paper

Examining the Indicators of the Handicrafts Value Chain in Asherstaq Rural District, the City of Behshahr, Mazandaran Province¹

Atefeh Shabāni¹ , Hamidrezā Mohammadi^{*2}

1. Ph.D. Student in Geography and Rural Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. Iran.

2. Associate Professor of Political Geography, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran. Iran.

DOI: 10.22124/gscaj.2024.25161.1259

Received: 2023/08/14

Accepted: 2024/04/02

Abstract

The handicrafts value chain is an economic system comprising a network of actors and business activities that evolve and trade a product, from primary producers to final consumers, creating economic value for each actor in the network. Also, the tourism industry, as the sector most closely linked to handicrafts, plays a vital role in creating and expanding markets for handicraft products. This study examined the concept and process of the handicrafts value chain in Asherstaq rural district, the city of Behshahr, Mazandaran Province, as an example of villages with relatively similar conditions, especially in northern regions of the country. The research was conducted through the distribution of questionnaires among local residents and relevant experts, with data analysis performed using SPSS software and the one-sample independent T-test. The analysis of handicrafts value chain indicators across seven variables showed that all seven elements including, consumer, producer, processor, retailer, wholesaler, supplier, and facilitator exist and exert influence within the studied area. The highest average impact was observed in the roles of "facilitator" and "retailer," while the lowest relative impact was recorded for the components of "producer" and "consumer."

Keywords: Tourism industry, handicraft value chain, value chain indicators, Asher Stagh district, Mazandaran.

Highlight

- Handicrafts are considered an important part of human cultural products in the field of heritage tourism..
- The significance of all 7 components of the handicraft value chain structure has been confirmed with a value of zero.
- Handicrafts are considered one of the most important potentials in cultural heritage tourism.

Extended Abstract

Introduction

Due to their economic nature, rural handicrafts are deeply intertwined with the concepts of economic development, serving as a medium to convey villagers' identities to customers through social, cultural, and ethnic messages. Promoting the production and sale of ethnic handicrafts in tourism destinations achieves two primary objectives: introducing the culture of the destination to visitors and generating income for the local community. Handicrafts represent a significant economic mechanism, playing a crucial role in the local economy. Their development and revival in rural areas can enhance local products, productivity, job opportunities, basic needs provision, and establish linkages with other economic sectors, including tourism, thereby reducing regional disparities. Given the numerous benefits of rural industries, their development emerges as the most effective strategy for mobilizing the rural economy. The handicrafts value chain represents an economic system comprising a network of actors and business activities involved in evolving and trading the product, from primary producers to final consumers, while generating economic value for each participant. The tourism industry, closely connected to handicrafts, plays a pivotal role in creating and expanding markets for these products. This research explores the status of handicrafts value chain indicators, with a case study conducted in Asherstaq village, Behshahr city, Mazandaran province.

¹. This article is adopted from the author's phd dissertation titled "Exploring the Value Chain of Handicrafts in the Development of Rural Tourism (Case Study: Ashrestagh Dehestan, Behshahr)." The dissertation was conducted at Islamic Azad University, Science and Research Branch, by the first author under the supervision of the corresponding author

Methodology

The problem investigation method employed is a mixed qualitative-quantitative approach, with an emphasis on the quantitative method. The statistical population of the study included all 37 villages or settlements in the Asherstāgh area of the Yaneh-Sar section, Behshahr city. The total population of the study area, encompassing the entire Asherstāgh region of the Yaneh-Sar Behshahr district, is 4,079 individuals across 1,336 households. Cochran's formula was used to determine the sample size, estimating 296 samples. However, due to researcher limitations and the exclusion of incomplete questionnaires, 210 valid questionnaires were ultimately retained. These questionnaires were distributed randomly and proportionally across the settlements in the study area and included responses from experts familiar with the economy, tourism, and cultural heritage of the province. The validity of the research was confirmed through consulting professors and technical experts, while the reliability was verified with a Cronbach's alpha index of 0.643.

Results and discussion

The analysis of handicrafts value chain indicators was conducted using seven variables: consumer, producer, completer, retailer, wholesaler, supplier, and facilitator. Thirty-one questions were investigated to assess the status indicators of the handicrafts value chain, all showing significance levels close to zero. The general results of the analysis, based on 210 questionnaires, yielded an average of 3.28, a standard deviation of 0.57, and a standard error of 0.039. The significance of all the components of the handicrafts value chain, including all seven variables, was confirmed with a value of zero. According to the analysis results, all seven components of the value chain existed in the studied area and were effective. The 'facilitator' role had the highest average impact with a score of 3.6, followed by the 'retailer' component with 3.5, and the 'completer' component with an average of 3.4. The 'producer' and 'consumer' components recorded the lowest relative impacts, with averages of 2.7 and 2.8, respectively.

Conclusion

In general, the analysis of handicraft value chain indicators across seven variables—consumer, producer, completer, retailer, wholesaler, supplier, and facilitator—shows that all seven variables exist in the studied area and have been effective. The highest average impacts were recorded in the roles of 'facilitator' and 'retailer', while the lowest relative impacts were observed in the 'producer' and 'consumer' components.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgment

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

Citation:

Shabāni, A., & Mohammadi, H. (2025). Examining the Indicators of the Handicrafts Value Chain in Asherstaq Rural District, the City of Behshahr, Mazandaran Province. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 5 (4), pp. 23-39.
DOI: 10.22124/gscaj.2024.25161.1259

Copyrights:

Copyright for this article are retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

بررسی شاخصهای زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر مازندران^۱

عاطفه شعبانی^۱، حمیدرضا محمدی^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

۲. دانشیار جغرافیای سیاسی دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

doi DOI: 10.22124/gscj.2024.25161.1259

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۵/۱۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۱۴

چکیده

زنجیره ارزش صنایع دستی، یک سیستم اقتصادی شامل مجموعه‌ای از فعالین و فعالیت‌های تجاری است که کسب‌وکار آن‌ها در امتداد یکدیگر، موجب تکامل و تجارت محصول، از تولیدکنندگان ابتدایی به مصرف‌کنندگان نهایی می‌شود و برای هر یک از فعالان شبکه، ارزش اقتصادی خلق می‌کند. از طرفی، صنعت گردشگری نیز به‌عنوان نزدیک‌ترین صنعت به صنایع دستی است که می‌تواند در جهت ایجاد و گسترش بازار صنایع دستی، نقش حیاتی ایفا کند. در این پژوهش مفهوم و روند زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر استان مازندران، به عنوان نمونه‌ای از روستاهای با شرایط نسبتاً مشابه به‌ویژه در مناطق شمالی کشور مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش از طریق توزیع پرسشنامه بین مردم بومی و کارشناسان مربوطه صورت گرفته و تحلیل در SPSS و با آزمون T مستقل تک‌نمونه‌ای صورت گرفته است. تحلیل شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی در ۷ متغیر نشان می‌دهد هر ۷ متغیر زنجیره ارزش صنایع دستی شامل مصرف‌کننده، تولیدکننده، تکمیل‌کننده، خرده‌فروش، عمده‌فروش، تامین‌کننده و تسهیلگر در محدوده مورد مطالعه وجود داشته و اثرگذار بوده است. بیشترین میانگین تاثیر را نقش «تسهیلگر» و «خرده‌فروشی» و کمترین تاثیر نسبی نیز در مولفه «تولیدکننده» و «مصرف‌کننده» ثبت شده است.

واژگان کلیدی: صنعت گردشگری، زنجیره ارزش صنایع دستی، شاخص‌های زنجیره ارزش، دهستان عشرستاق، مازندران.

نکات برجسته:

- مفهوم و روند زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر استان مازندران
- تحلیل شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی در ۷ متغیر شامل مصرف‌کننده، تولیدکننده، تکمیل‌کننده، خرده‌فروش، عمده‌فروش، تامین‌کننده و تسهیلگر
- وجود هر ۷ متغیر زنجیره ارزش صنایع دستی در محدوده مورد مطالعه.

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری، نویسنده اول با عنوان بررسی شاخصهای زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر مازندران می‌باشد که بارانمایی نویسنده دوم در دانشگاه شهید بهشتی دفاع شده است.

* نویسنده مسئول: h_mohammadi@sbu.ac.ir

۱. مقدمه

صنایع دستی روستایی به دلیل ماهیت اقتصادی با مفاهیم توسعه اقتصادی مرتبط می‌باشد که می‌تواند با پیام‌های اجتماعی، فرهنگی و قومی، هویت روستاییان را بیشتر و بهتر به مشتریان منتقل کند (گیاهی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۶). با توجه به استعدادهای فرهنگی بالقوه‌ای که انسان در صنایع دستی به ارث گذاشته است، رونق بخشیدن به تولید و فروش صنایع دستی اقوام در مقصدهای گردشگری دو هدف عمده را محقق می‌کند: نخست، معرفی فرهنگ سرزمین مقصد به جامعه مهمان (Levy and Hawkins, 2010: 578) و دوم، درآمدزایی و توسعه اقتصادی جامعه محلی (Rogerson, 2007: 61). صنایع دستی، یکی از مهم‌ترین پتانسیل‌های موجود در حوزه گردشگری میراث فرهنگی محسوب می‌شود. این محصولات حاصل آزمون و خطاهای مکرر انسانی در پاسخ به نیازهای حیاتی در گذشته و بهترین راه برای انعکاس ویژگی‌های سبک زندگی سنتی اقوام مختلف هستند. از این رو، صنایع دستی بخش مهمی از محصولات فرهنگی انسان در حوزه گردشگری میراث محسوب می‌شود (Rogerson, 2006: 157) که نمایش و فروش آنها دو هدف مهم دارد: نخست، معرفی فرهنگ سرزمین مقصد به گردشگران و دوم، درآمدزایی و رونق اقتصادی جامعه محلی. از ویژگی‌های مهم صنایع دستی در حوزه اقتصاد عبارتند از: ملی بودن، وابسته نبودن، قابلیت ایجاد و توسعه در کلیه مناطق شهری، روستایی و عشایری، بی‌نیاز بودن به کارشناسان خارجی، دسترسی آسان به مواد اولیه و ابزار کار مختصر و ارزان، ایجاد درآمد مکمل، ارزش افزوده زیاد و قدرت اشتغال‌زایی (کرمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸).

هر چند صنایع دستی در گذشته در کنار دامداری و کشاورزی به عنوان پرکننده ایام فراغت و پاسخ به ذوق هنری و مصرف خانوار مطرح بوده، اما امروزه به عنوان یک ضرورت اقتصادی و اجتماعی مطرح است پرداختن به صنایع دستی به لحاظ تکیه بر عوامل تولید محلی، دانش بومی، جذب گردشگر، درآمد زایی و افزایش سطح رفاه و کمک به معیشت خانوارها دارای اهمیت ویژه است (افشارزاده و همکاران، ۱۳۹۰). بنابراین صنایع دستی یکی از سازوکارهای اقتصادی است که نقش مهمی در اقتصاد جوامع محلی ایفا می‌کند (رمضان‌زاده لسبویی و زال، ۱۳۹۵). نفوذ و توسعه و احیاء صنایع دستی در مناطق روستایی با ایجاد اقتصادی فعال می‌تواند دارای کنش فزاینده‌ای باشد و نقش معناداری در فرآیند توسعه روستایی از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی، تأمین نیازهای اساسی و ایجاد پیوند با بخش‌های دیگر اقتصادی از جمله توسعه گردشگری، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای در برداشته باشد (نقوی و همکاران، ۱۳۹۶). استقرار صنایع دستی به عنوان بخش مولد اقتصادی در شرایطی که کشور در تحریم‌های اقتصادی است، فرصت مناسبی برای توسعه اقتصاد مقاومتی و گامی مهم در تعدیل درآمد بین مناطق شهری و روستایی، افزایش سطح درآمد و رفاه اجتماعی و جذب نیروی مازاد روستایی است.

ضرورت توسعه و احیای صنایع روستایی بدان جهت است که صنایع روستایی غالباً از مواد محلی و طبیعی ساخته می‌شوند، از این رو در ردیف تولیدات سبزمحسوب می‌شود. دوم صنایع روستایی به عنوان میراث و هویت فرهنگی، طی چند دهه اخیر فراموش شده، امروزه با احیای آن از طریق تدوین برنامه‌های منطقی توأم با مدیریت کارآمد در فضای روستا، میتوان به توفیقات جدی دست یافت. سوم ضرورت توسعه آن بدان جهت است که تمام اقشار مردم از زن و مرد، کوچک و بزرگ میتوانند در این نوع فعالیت اقتصادی مشارکت داشته باشند. بنابراین با توجه به اثرات سودمند صنایع روستایی، توسعه آن بهترین گزینه برای توسعه و تحرک اقتصاد روستایی است (بهرامی، ۱۳۹۹: ۹۶). صنایع دستی از جمله شاخص‌های اقتصادی رایج در محدوده شهرستان بهشهر مازندران و بویژه دهستان عرش‌ستاق از گذشته تاکنون بوده است؛ با توجه به اهمیت این شاخه اقتصادی- فرهنگی در پایداری اقتصادی و حفظ هویت و فرهنگ‌های بومی و محلی، در این پژوهش وضعیت شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی به طور نمونه در دهستان عرش‌ستاق شهرستان بهشهر استان مازندران مورد بررسی قرار گرفته است.

۲. مبانی نظری

ضرورت گسترش فرصت‌های شغلی در فعالیتهای تولیدی در کشورهای در حال توسعه منجر به توجه روزافزون به مسائل صنعتی‌سازی در مقیاس کوچک شده است. (Rogerson, 1986: 173). صنایع دستی از جمله صناعی است که به پشتوانه فراوانی مواد اولیه و از آنجا که ابزار کارگران و نیروی متخصص چندانی را نیازمند نیست اشتغال به تنهایی متکی به نیروی کاراست و با سرمایه محدود در کوتاه مدت می‌تواند بازده مناسبی داشته باشد.

در کشور ما به دلیل فراوانی منابع مواد اولیه ارزان، طولانی بودن پیشینه تولید صنایع دستی، تنوع رشته‌های صنایع دست‌ساز و استقبال کشورهای دیگر از تولیدات صنعت گران صنایع دستی توانسته عاملی مؤثر جهت جذب گروهی از روستاییان و زمینه ساز اشتغال برای آنها باشد و طبق آمار، اکنون افزون بر ۱۰ میلیون نفر در نقاط مختلف کشور به طور مستمر یا غیرمستمر به تهیه و تولید انواع فرآورده‌های دست‌ساز اشتغال دارند و لاقلاً قسمتی از عایدی و وسیله تأمین معیشت خود و خانواده شان صنایع دستی است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۸) ..

راهبرد ورود صنایع به نواحی روستایی در حکم راهکاری برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای در حال توسعه تلقی میشود. صنایع روستایی به عنوان یکی از راهکارهای ایجاد تحول در روستاها محسوب شده که در ایجاد اشتغال، پیوند تنگاتنگ با بخش کشاورزی و خدمات دارد. در این بین صنایع دستی به عنوان دومین عامل رشد و توسعه‌ی تولید ناخالص ملی به عنوان مهمترین منبع رشد و توسعه اقتصاد مناطق روستایی به حساب می‌آید (نقوی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۹).

صنایع دستی روستایی آن نوع از صنایع ساده و بدون پیچیدگی تکنیکی است که در روستا منبع درآمد و شغل تکمیلی محسوب میشود و روستاییان در مواقع بیکاری فصلی بدان می‌پردازند. خانوار روستایی از مواهب صنایع دستی استفاده میکند تا بدین وسیله بتواند هم از اتلاف وقت خود جلوگیری کند و هم کالایی را تولید کند و در نهایت به نیازهای مصرفی خانواده خود پاسخ دهد (نقوی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۰).

رونق و توسعه فعالیت‌های صنعتی و گسترش صنایع دستی در سطح روستاها میتواند زمینه ساز کاهش فقر و کاهش مهاجرت روستاییان به مناطق شهری شود (Colopinto, 2011: 144). صنایع دستی روستایی در واقع، مکمل فعالیت‌های زراعی و دامپروری دهقانان است. این بخش از فعالیت تولیدی که کار زنان و کودکان است، جنبه‌ی تولید خانوادگی دارد و بر تولید افزارمندی مبتنی نیست. از این رو، بیشتر به مصارف خانوارهای روستایی می‌رسد و تنها مازاد آن به بازار عرضه می‌شود (گل محمدی، ۱۳۸۹: ۸۶). نوع صنایع دستی و روستایی تابع محیط جغرافیایی و طبیعی است، زیرا این محیط است که مواد اولیه صنایع را در اختیار مردم قرار می‌دهد. از سوی دیگر، توسعه صنایع دستی حرفه‌ای در مناطق مختلف کشور تحت تاثیر توزیع منطقه‌ای میزان بارندگی و مقدار آب منطقه قرار دارد. سهم صنایع دستی در مناطق مختلف متفاوت است و برخی از صنایع دستی ایران به تدریج، وسعت، نقش و اهمیت خود را از دست داده‌اند (تقوی، ۱۳۸۱: ۱۰۰).

از آنجایی که صنایع دستی روستایی یک نوع صنعت حجیم شده است (Nehanagori, 2012: 187) این صنعت در مقیاس کوچک در مناطق روستایی به منظور توسعه روستایی و متناسب با نوع فرهنگ و منابع موجود در سطح روستا ایجاد می‌شود در شرایطی میتواند به رونق اقتصادی روستاها کمک کند، که حمایت و آینده‌نگری درآمدی برنامه‌ریزان و متولیان توسعه در کنار آن باشد (Anubha, 2007: 91). چرا که نفوذ صنعت و صنایع دستی در مناطق روستایی با ایجاد اقتصادی فعال میتواند دارای کنش‌های فزاینده‌ای باشد و نقش معناداری در فرآیند توسعه روستایی از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی، تأمین نیازهای اساسی و ایجاد پیوند با بخش‌های دیگر اقتصادی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای دربرداشته باشد (طاهرخانی، ۱۳۸۱: ۱۵۳).

کشور ایران به عنوان کشوری در حال توسعه (از نظر فناوری) و یکی از سه قطب مهم صنایع دستی جهان، می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود و مطالعات و تجربیات داخلی و جهانی، در کنار صنایع ماشینی با توسعه صنایع دستی و روستایی خویش به توسعه اقتصادی قابل انتظار دست یابد. گسترش صنایع دستی یکی از مهمترین اقدامات لازم جهت تنوع‌سازی مشاغل و ایجاد اشتغال در نواحی روستایی است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۶). محدودیت منابع آب و خاک، افزایش جمعیت و اشباع ظرفیت اشتغال در بخش کشاورزی، استقرار و گسترش صنایع روستایی به مثابه یکی از راهبردهای مهم و مؤثر برای ایجاد فرصت‌های جدید شغلی، افزایش درآمد، اشاعه فناوری، افزایش تولیدات روستایی و کاهش مهاجرت مورد توجه برنامه‌ریزان و مجریان دولتی و غیردولتی قرار گرفته است (یاوری، ۱۳۹۴). ناتوانی بخش کشاورزی در اشتغال‌زایی در مقیاسی که قادر به حل مشکل بیکاری در مناطق روستایی و کاهش روند مهاجرت روستاییان به شهرها باشد، باعث توجه صاحب نظران توسعه روستایی به سایر بخش‌های اقتصادی برای ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، از جمله توسعه فعالیت‌های صنایع دستی گردشگری گردید که نقش بسزایی در توسعه روستایی و حتی در مقیاس کلان و ملی داشته باشند (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۵). صنعتی شدن روستایی را می‌توان نوعی راهبرد تلقی کرد که ابزارهای مناسبی را برای تنوع بخشیدن به اقتصاد روستایی فراهم می‌کند و از

این رو به عنوان رویکردی اقتصادی که ایجاد فرصت های شغلی، افزایش و کمک به توزیع متوازن درآمدها، بهبود زندگی روستایی و کمک می کند. توسعه پایدار روستایی را فراهم می کند. تئوری توسعه روستایی و صنعتی شدن و نواحی روستایی عاملی موثر بر روند توسعه اقتصادی و اجتماعی و به طور همزمان آخرین راه حل برای رفع مشکل فقر در مناطق روستایی است. بر اساس این دیدگاه، افزایش رونق و تأمین کالاها و خدمات ضروری برای خانوارهای روستایی از طریق صنعتی سازی و توسعه فعالیت های غیرکشاورزی در مناطق روستایی امکان پذیر است (حاجی زاده اصل و قادری، ۱۳۹۴، ۲).

تحلیل زنجیره ارزش معمولاً برای فهم اجتماعی-اقتصادی و روابط قدرت در زنجیره تولید از ماده اولیه تا محصول نهایی (معمولاً با ارزش بالاتر) استفاده می شود. این تحلیل ها به درک فرآیندهای اقتصادی کمک می کند، اما در زمینه تحقیقات اجتماعی-اقتصادی و اجتماعی-اکولوژیکی نیز مورد استفاده قرار می گیرد (Pagaria and Sharma, 2020: 119).

زنجیره خلاق شامل یک ایده خلاق اولیه است که معمولاً با سایر ورودی ها ترکیب می شود تا یک کالا یا خدمات فرهنگی را از طریق یک سری مراحل مرتبط بین تولید و مصرف تولید کند. یک محصول فرهنگی باید ایجاد، تولید، احتمالاً تولید یا بازتولید شود و سپس قبل از رسیدن یا استفاده توسط مصرف کننده توزیع شود. این زنجیره فعالیت شامل تعدادی مراحل متمایز است که معمولاً در مؤسسات تجاری اتفاق می افتد (Pagaria and Sharma, 2020: 119).

هند یکی از تأمین کنندگان مهم صنایع دستی بازار جهانی است. بخش صنایع دستی شامل ظروف هنری چوبی، ظروف فلزی هنری، منسوجات و روسری های چاپ دستی، کالاهای گلدوزی شده، صنایع دستی سنگ نرم و مرمر، صنایع دستی کاغذی، سفالین، زری و کالاهای چرمی است. صنایع دستی هند یک صنعت عمدتاً روستایی و کاربر و غیرمتمرکز است که در سراسر کشور در مناطق روستایی و شهری گسترش یافته است. صنعتگران زیادی به صورت پاره وقت به کار صنایع دستی مشغول هستند و اشتغال زایی زیادی داشته است (Mitigating Poverty in Western Rajasthan, 2010) (از جمله کسانی که در تجارت فرش هستند)، که شامل تعداد زیادی از زنان و اقشار ضعیف جامعه می شود. (National Medicinal Plant Board, 2013). راجستان از نظر صنایع دستی ایالت مهم کشور هند است. با توجه به وضعیت خشکسالی که تقریباً هر ساله وجود دارد، صنایع دستی توانسته اشتغال زیاد و درآمد متناوبی را برای توده روستایی فراهم کند (Pagaria and Sharma, 2020: 119). در هر صنعتی که مبادله یک محصول یا خدمات بین مشتری و کسب و کار وجود دارد، زنجیره های ارزش ساختار فعالیت ها و خروجی فرآیند مبادلات را تعریف می کند و به همه شرکت ها کمک می کنند ماهیت رقابتی خود را تقویت کنند (Morales-Zamorano et al., 2020).

زنجیره ارزش صنایع دستی، یک سیستم اقتصادی شامل مجموعه ای از فعالین و فعالیت های تجاری است که کسب و کار آن ها در امتداد یکدیگر، موجب تکامل و تجارت محصول، از تولیدکنندگان ابتدایی به مصرف کنندگان نهایی می شود و برای هر یک از فعالان شبکه، ارزش اقتصادی خلق می کند. از طرفی، صنعت گردشگری نیز به عنوان نزدیک ترین صنعت به صنایع دستی است که می تواند در جهت ایجاد و گسترش بازار صنایع دستی، نقش حیاتی ایفا کند. شاخص های زنجیره ارزش صنایع دستی در این پژوهش شامل موارد زیر هستند (International Trade Centre (ITC), 2011) (شکل ۱).

شکل ۱. مولفه های مورد بررسی زنجیره ارزش صنایع دستی (International Trade Centre (ITC), 2011)

۳. پیشینه پژوهش

پورتر (۱۹۸۵) نقش‌های «مزیت رقابتی» را به «زنجیره ارزش» در هم آمیخت. دامنه و ابزارهای انتخاب شده توسط شرکت تعیین می‌کند که آیا شرکت مزیت رقابتی نسبت به بازار خود به دست خواهد آورد یا خیر، و زنجیره های ارزش نقش مهمی در این فرآیند دارند. پورتر زنجیره های ارزش را به عنوان "ابزاری برای تشخیص و یافتن راه هایی برای افزایش مزیت رقابتی تعریف می کند و به فعالیت های مجزایی که در طراحی، تولید، بازاریابی و توزیع محصول خود انجام می دهد" تقسیم می کند (پورتر، ۱۹۸۵: ۲۴).

نقوی و همکاران (۱۳۹۶) تحلیل اثر بخشی صنایع دستی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی با استفاده از مدل‌های تصمیم گیری غیرجبرانی (لکسیکोगراف) را در دهستان عشرستاق بهشهر انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد با توجه به مقایسه حد متوسط گویه‌های مورد ارزیابی در هر یک از شاخصها می‌توان استنباط کرد که کلیه شاخصها بالاتر از حد متوسط بوده و این تغییرات به لحاظ آماری معنادار برآورد شده و همچنین با توجه به نتایج بدست آمده از روش لکسیکोगراف (ترتیبی) روستاهای، بخش، جوربند و متکازین بیشترین تاثیر را از صنایع دستی و خرد برخوردار شده‌اند.

پاگاریا و شارما (۲۰۲۰) زنجیره ارزش صنایع دستی در منطقه بارمر راجستان را مورد مطالعه قرار داده اند. این منطقه که درگیر خشکسالی شده، از طریق توسعه زنجیره ارزش صنایع دستی موجب افزایش ۳۳ درصدی صادرات صنایع دستی در این منطقه شده و موجبات بهبود وضعیت معیشتی مردم منطقه فراهم شده است.

پارتل (۲۰۲۰) اشاره می‌کند، زنجیره ارزش "از یک سو، فرآیند خلق ارزش محصولات یا خدمات را در بر می‌گیرد، و از سوی دیگر، یک رویکرد مدیریتی که به دستیابی سیستماتیک به اهداف راهبردی کمک می‌کند". زنجیره‌های ارزش به‌عنوان ابزاری با هدف مدیریت داخلی یک شرکت، برای بررسی و تنظیم فعالیت‌های داخلی و «شکل دادن آن‌ها در پس زمینه اهداف و استراتژی‌ها» بسیار مفید است. به عنوان مثال، مدیران پروژه هدف گرا با نگاه دقیق به پایداری ممکن است یک رویکرد مدیریت منابع را برای کمک موثر به زنجیره ارزش و در عین حال کاهش هزینه‌ها اتخاذ کنند (پارتل، ۲۰۲۰: ۱۳).

بهرامی (۱۳۹۹) به بحث درباره نقش صنایع روستایی بر توسعه اقتصادی و اشتغال زایی جامعه روستایی شهرستان سنج در راستای برنامه ششم توسعه کشور پرداخته و به این نتیجه رسیده که بین توسعه صنایع روستایی و توسعه اقتصادی و اشتغال زایی خانوارهای روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد. به‌طوری‌که توسعه صنایع روستایی موجب افزایش سطح درآمد، اشتغال زایی و کاهش سطح بیکاری در روستاهای مورد نظر شده است.

سیف‌الدینی خالقی و همکاران (۱۴۰۱) تاثیرات اقتصادی و اجتماعی توسعه صنایع دستی و نقش آن در رونق گردشگری استان کرمان را مورد بررسی قرار داده و نتیجه یافته‌ها نشان می‌دهد، از نظر خبرگان و صنعتگران، توسعه صنایع دستی موجب رونق گردشگری شده و پیامدهای حاصل از آن شامل، افزایش کارآفرینی و رونق کسب و کار، افزایش درآمد و اشتغال بومیان و جلوگیری از مهاجرت و فقرزدایی و نیز افزایش خودباوری در این بخش شده است.

گیاهی و همکاران (۱۴۰۱) اثرات رونق صنایع دستی بر توسعه نمونه سکونتگاه‌های روستایی شهرستان تربت جام و تایباد را مطالعه کرده و مولفه‌های اقتصادی و اجتماعی را اثرگذار بر توسعه روستایی دانسته و توجه ویژه به رونق صنایع دستی به عنوان رویکردی خلاق و نوین در توسعه روستایی را پیشنهاد می‌کنند.

در مطالعات داخلی عمدتاً تاثیر صنایع دستی بر متغیرهای اقتصادی - اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته و کمتر به موضوع زنجیره ارزش صنایع دستی پرداخته شده که به نوبه خود در این زمینه نوآوری داشته و از محدود پژوهش‌هایی است که به ابعاد زنجیره ارزش صنایع دستی می‌پردازد؛ در مطالعات خارجی مورد بررسی عمدتاً تاثیر زنجیره ارزش صنایع دستی بر وضعیت اقتصادی را مطالعه کرده درحالی‌که در پژوهش حاضر ابعاد و شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی در محدوده مورد مطالعه قرار گرفته است.

۴. روش پژوهش

روش بررسی مسئله، به صورت کیفی-کمی بوده است. روش انجام پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر روش کمی می‌باشد. جامعه آماری محدوده مورد مطالعه کل روستاهای دهستان عشرستاق در بخش یانه سر شهرستان بوشهر می‌باشد که تعداد ۳۷ روستا یا آبادی را شامل شده که نمونه‌های مورد بررسی در این پژوهش به طور تصادفی گزینش شده است. تعداد کل جمعیت محدوده مورد مطالعه که شامل کل دهستان عشرستاق بخش یانه سر بهشهر می‌شود، ۴۰۷۹ نفر بوده و تعداد خانوار نیز ۱۳۳۶ خانواده می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه پژوهش از فرمول کوکران استفاده شده و ۲۹۶ نمونه برآورد شده است (جدول ۱). با توجه به محدودیت‌های محقق و حذف پرسشنامه‌های نادرست ۲۱۰ پرسشنامه باقی مانده است. توزیع پرسشنامه‌ها بر اساس نمونه‌گیری تصادفی و به نسبت جمعیت بین آبادی‌های محدوده مورد مطالعه و نیز تعدادی کارشناسان مسلط به امور اقتصادی و گردشگری و میراث فرهنگی استان انجام شده است؛

روایی پژوهش از طریق پرسش از اساتید و کارشناسان فن به تایید رسیده و پایایی پژوهش نیز با شاخص آلفای کرونباخ با عدد ۰/۶۴۳ تأیید شده است. از نظر جنسیت، از ۲۱۰ پاسخگو، ۱۲۰ نفر (حدود ۵۷ درصد پاسخگویان) مرد و ۹۰ نفر (حدود ۴۳ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. از نظر سنی تقریباً نیمی از پاسخگویان (۱۰۸ نفر) میانسالان ۴۰ تا ۵۰ ساله هستند. سایر پاسخگویان از رده‌های سنی مختلف برگزیده شده‌اند. از نظر میزان تحصیلات پاسخگویان، حدود نیمی از پاسخگویان با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و پاسخگویان با مدارک تحصیلی کارشناسی و دیپلم در رده‌های بعدی هستند. پاسخگویان از اقشار مختلف تحصیلی و شغلی بوده، از افراد بومی، کشاورزان و صنعتگران گرفته تا کارشناسان محلی و خبره اداری و اینکه حدود ۶۶ درصد پاسخگویان با فراوانی ۱۳۸ عدد، مطابق دسته‌بندی پرسشنامه جزء رسته کارشناسان هستند.

جدول ۱. توزیع جمعیت و تعداد خانوار در روستاهای دهستان عشرستاق شهرستان بوشهر

نام آبادی	تعداد خانوار	جمعیت	مرد	زن	نام آبادی	تعداد خانوار	جمعیت	مرد	زن
پچت	۳۹	۱۱۷	۵۶	۶۱	کلا	۲۱	۵۹	۲۷	۳۲
زلت	۵۱	۱۷۶	۷۷	۹۹	کوا	۴۸	۱۳۲	۷۰	۶۲
شیخ محله	۲۶	۸۰	۴۱	۳۹	اهنگرکلا	۷	۲۰	۱۰	۱۰
یخ کش	۱۱۱	۳۳۸	۱۵۵	۱۸۳	جیربند	۴۰	۱۰۲	۴۹	۵۳
بیشه بنه	۱۲۹	۴۳۲	۲۴۹	۱۸۳	چالو	۱۴	۴۲	۲۲	۲۰
گرانام	۳۸	۱۱۷	۶۰	۵۷	سابق محله	۱۴	۲۷	۱۳	۱۴
پارم	۵۵	۱۵۶	۸۰	۷۶	عیدین	۱۰	۳۱	۱۳	۱۸
متکازین	۸۳	۲۴۸	۱۲۱	۱۲۷	کهنه کومه	۱۱	۲۲	۱۱	۱۱
پارچ	۱۴	۳۷	۱۷	۲۰	لوجنده	۴۳	۱۲۴	۵۵	۶۹
شیلر	۴۴	۱۲۵	۶۳	۶۲	استارم	۳۲	۱۰۲	۴۹	۵۳
پرکلا	۹۰	۲۷۶	۱۲۶	۱۵۰	بندسر	۵۰	۱۳۱	۶۱	۷۰
برماعشرستاق	۱۴	۱۴۰	۱۲۷	۱۳	غلامی	۳۰	۸۵	۴۸	۳۷
سمچول	۳۹	۱۱۲	۵۲	۶۰	فت کش	۴۶	۱۱۹	۶۰	۵۹
کردمحله	۸	۲۴	۱۰	۱۴	کفترکار	۵	۱۰	۶	۴
لمرد	۲۲	۶۳	۲۷	۳۶	کیاسر	۱۱۹	۳۲۱	۱۶۴	۱۵۷
ولو	۳۸	۱۱۴	۵۱	۶۳	ونشید	۱۵	۴۱	۲۲	۱۹
یارسم	۵	۱۱	۴	۷	افتلت	۲۵	۶۶	۳۴	۳۲
جوربند	۱۵	۳۹	۱۷	۲۲	کوادره	۸	۲۵	۱۰	۱۵
سنگ دره	۷	۱۵	۸	۷	مجوع	۱۳۳۶	۴۰۷۹	۲۰۶۵	۲۰۱۴

ماخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵

شاخص‌های مورد بررسی پژوهش بر اساس مطالعات منابع کتابخانه‌ای (کتاب، مقالات و پایان‌نامه‌های دانشگاهی و تحلیل محتوای آثار مختلف) گردآوری شده، سپس از طریق مصاحبه با اساتید و کارشناسان، مشاهده و مصاحبه با مردم منطقه تنظیم گردیده است. در جداول ۲ ابعاد و شاخص‌های مورد مطالعه در پژوهش ذکر شده است. بر اساس این جداول، پرسشنامه خانوار تدوین و در روستاهای نمونه پژوهش توزیع گردیده است. متغیرهای پژوهش طبق مطالعات پایه در این زمینه انتخاب شده است.

جدول ۲. متغیرها و شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی

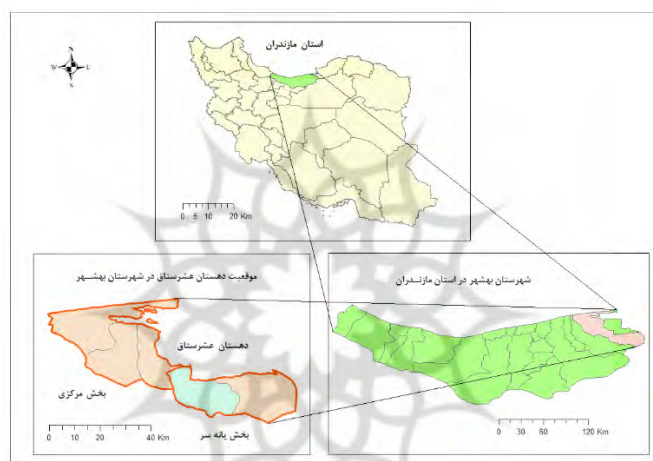
ردیف	متغیرها	شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی
۱	مصرف کننده	شناخت مشتریان منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به صنایع دستی دهستان عش‌رستاق
۲		گرایش گردشگران نسبت به خرید صنایع دستی دهستان
۳		جذابیت استفاده از نقوش بومی منحصر به فرد در محصولات صنایع دستی دهستان برای مشتریان
۴	خرده فروش	میزان استفاده از ابزار روابط عمومی مناسب و مشوقهای تبلیغاتی و توضیحات و شناسنامه محصول
۵		میزان استفاده از فناوری اطلاعات و فروش اینترنتی محصولات
۶		میزان استفاده از بازخورد مشتری به تولید
۷		میزان استفاده از گارانتی و ضمانت کیفیت محصولات صنایع دستی
۸		کمیت و کیفیت فعالیت فروشگاههای دائمی عرضه محصولات و صنایع دستی در مسیر تردد گردشگران
۹	عمده فروش	عدالت قیمت پلکانی شبکه فروش و شیوه های تجاری سازی صنایع دستی
۱۰		حجم سرمایه گذاری بخش خصوصی و قدرت شرکتهای فعال در شبکه توزیع و فروش صنایع دستی
۱۱		قابلیت رقابت قیمت و جایگاه صنایع دستی دهستان در بازار ملی و بین‌المللی
۱۲		کمیت و تولید صنایع دستی دهستان برای صادرات
۱۳	تکمیل کننده	کیفیت و کمیت بسته بندی محصولات صنایع دستی
۱۴		برند، شناسنامه، لوگو و ... در محصولات صنایع دستی
۱۵		فینیشینگ و پرداخت محصولات صنایع دستی دهستان
۱۶		نقش تنوع محصولات صنایع دستی در دستمزد مناسب و رقابتی و درآمد ثابت برای تولیدکنندگان
۱۷	تولیدکننده	تخصص و مهارت تولید کنندگان صنایع دستی دهستان
۱۸		رعایت فرهنگ غنی و تنوع در تولید صنایع دستی دهستان توسط تولیدکنندگان
۱۹		تعداد تولید کنندگان و کیفیت تولیدات آنها و میزان مهارت و انگیزه تولیدکنندگان صنایع دستی دهستان
۲۰		فعالیت مشاغل مکمل زنجیره صنایع دستی مثل دامپروری، رنگرزی، ریسندگی، شستشو، چوب‌خشک‌کنی
۲۱		تاثیر بهینه کردن هزینه های تولید و کاهش بهای تمام شده در کاهش قیمت تولیدات صنایع دستی
۲۲	تامین کننده	رعایت طرح‌های نوین و جنبه های کاربردی‌سازی محصولات صنایع دستی توسط طراحان در تولید
۲۳		میزان دسترسی تامین مواد اولیه مناسب در دسترس تولید کنندگان صنایع دستی
۲۴		تامین تجهیزات و دستگاههای تولیدی مرغوب و با کیفیت صنایع دستی
۲۵	تسهیلگر	حمایت دولتی از طراحی و ساخت تجهیزات تولید و نوآوری های کاربردی صنایع دستی
۲۵		حمایت دولتی از مطالعات بازار و تسهیل در صادرات صنایع دستی دهستان
۲۷		سیاست گذاری دولتی برای دسترسی آسان و دریافت تسهیلات برای تولیدکننده، تامین‌کننده، فروشنده و ...
۲۸		نقش توانمندسازی و ارائه آموزشهای مقدماتی و تخصصی رایگان توسط دولت در کیفیت و کمیت محصولات
۲۹		موفقیت حمایت دولت از طرحهای نوین و فناوریانه ودانش بنیان در دهستان
۳۰		حمایت دولت برای ایجاد صنعت یکپارچه و شبکه هماهنگ از چرخه تولید
۳۱		میزان عملکرد دولت را در حمایت، حفظ، احیاء و پاسداشت میراث هنرهای سنتی و بومی دهستان

منبع: یافته‌های پژوهش

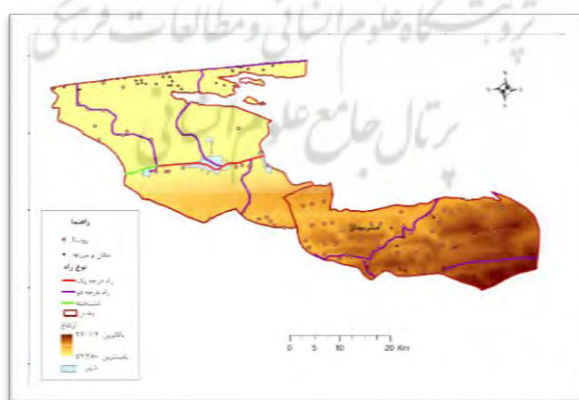
۵. محدوده مورد مطالعه

شهرستان بهشهر در شرق استان مازندران و در نزدیکی استان گلستان واقع شده است. شهرستان بهشهر از دو بخش مرکزی و یانه سر و ۵ بخش «میان‌کاله»، «کوهستان» و «پنج‌هزاره» در بخش مرکزی و دهستان‌های «عشرستاق» و «شهداء» در بخش یانه‌سر تشکیل شده است. دهستان عشرستاق در مرکز شهرستان بهشهر و غرب بخش یانه سر واقع شده است. دهستان عشرستاق

در بخش یانه‌سر شهرستان بهشهر در استان مازندران واقع شده است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت آن ۶۹۱۱ نفر (۲۲۸۱ خانوار) می‌باشد. بخش یانه‌سر از شمال به بخش گلوگاه (شهرستان بهشهر) و شهرستان بندر گز، از مغرب به شهرستان کردکوی، از جنوب شرقی به شهرستان دامغان. از جنوب و غرب به شهرستان نکا، از سمت شمال شرقی و مشرق به استان گلستان و از جنوب به استان سمنان محدود است. بخش یانه‌سر دارای ۷۶۳ کیلومتر مربع (۳۵ درصد مساحت شهرستان) بوده و در ناحیه کوهستانی البرز قرار دارد. با توجه به پیشینه کهن منطقه این بخش و دهستان‌های آن از نظر فرهنگی و اقلیم مناسب و چشم اندازهای بی بدیل این منطقه، آن را نسبت به مناطق پیرامون آن متمایز می‌نماید و پتانسیل بالای گردشگری این بخش را افزایش می‌دهد. از نظر ناهمواری، بخش مرکزی شهرستان بهشهر تقریباً منطبق بر قسمت دشتی - ساحلی بوده و بخش یانه‌سر عمدتاً در محدوده کوهستانی واقع شده است. هر چه به سمت شمال غربی محدوده و ساحل دریا برویم، منطقه هموار بوده و هرچه به سمت بخش یانه‌سر و دهستان‌های عشتراقی و شهدا برویم، به سمت کوهستان می‌رود. بخش یانه‌سر از نظر تحولات زمین شناختی به دوران سوم زمین شناسی (کوهزایی آلپی) بر می‌گردد و با دارا بودن سازنده‌های مختلف در دوره‌های زمین شناسی با تغییر و تحولات همراه بوده است. از نظر ارتباطی، تنها یک راه اصلی درجه یک در شهرستان وجود داشته که از مسیر غربی - شرقی شهرستان و بین محدوده شهری بخش مرکزی گذر می‌کند. سایر راه‌های محدوده از نوع راه اصلی درجه دو می‌باشد.

شکل ۲. موقعیت عمومی و تقسیمات اداری محدوده مورد مطالعه (ترسیم نگارنده)

شکل ۳. وضعیت عوارض طبیعی و انسانی شهرستان بهشهر

از نظر اقلیمی، میانگین بارش دهستان عشتراقی سالانه ۵۷۹/۳ میلیمتر بوده که عمدتاً میانگین بارش سالانه محدوده یکنواخت بوده و تنها در دو سال ۱۳۸۸ با ۷۵۱ میلیمتر و در سال ۱۳۹۰ با ۱۰۹۷ میلیمتر بارش، بیشتر از میانگین سالانه بارندگی وجود داشته است. از نظر درجه حرارت، میانگین ۱۵/۴ درجه سانتیگراد برای محدوده مورد مطالعه در نظر گرفته شده

است. روند کلی دمای هوا در دهستان عسرستاق طی ۱۷ سال اخیر تقریباً یکنواخت بوده و شیب ملایم افزایشی درجه حرارت داشته است. از نظر رطوبت، میانگین ۷۳/۷ میلیمتر برای محدوده مورد مطالعه در نظر گرفته شده است. روند کلی رطوبت هوا در دهستان عسرستاق طی ۱۷ سال اخیر متغیر بوده است. عمده کاربری زمین در شهرستان بهشهر شامل زمین‌های جنگلی، کشاورزی و بایر کشاورزی می‌شود. در قسمت‌های نزدیک ساحل نیز تپه‌های شنی گسترده شده است. به دلیل ماهیت کوهستانی دهستان عسرستاق، بیشتر محدوده زمین‌های جنگلی پراکنده شده است. سایر کاربری‌های غیرجنگلی دهستان نیز زمینهای کشاورزی و بایر کشاورزی پراکنده شده است. از نظر تغییرات جمعیتی، روند کلی جمعیت طی ۵۰ سال اخیر منفی بوده است. علت اصلی آن مهاجرت از روستا به شهرها بوده است. جمعیت دهستان در سال ۱۳۵۵ تعداد ۱۰۷۳۵ نفر بوده که در سال ۱۳۶۵ به ۹۹۰۸ نفر کاهش پیدا کرده، در سال ۱۳۷۵ کاهش بیشتری پیدا کرده و به ۷۰۰۴ نفر رسیده است. در سالهای بعد تقریباً همین تعداد ثبت شده است. به نظر می‌رسد با توجه به افزایش نقش گردشگری و مهاجرت معکوس و ویلاسازی، در چند دهه اخیر از روند مهاجرت شدید جمعیت جلوگیری شده و یا با بازگشت و ورود برخی مهاجران تعداد جمعیت به همین میزان فعلی محدود شده است. تعداد جمعیت سال ۱۳۹۰ عدد ۴۷۱۸ را نشان داده که احتمالاً به دلیل آماربرداری در ماه‌های مهاجرت فصلی مردم به مناطق دیگر بوده است. طبق مطالعات میدانی، محدوده مورد مطالعه جمعیت شناور زیادی دارد؛ جمعیت در فصول گرم سال بیشتر سکونت داشته و در فصول سردتر به شهرهای بهشهر، کردکوی، گرگان یا گلوگاه و ... مهاجرت می‌کنند. در واقع سکونت جمعیت در فصول گرم در محدوده مورد مطالعه به عنوان خانه دوم یا مسکن و ویلاهای تفریحی افراد تبدیل شده است (جدول ۱).

جدول ۳. تغییرات جمعیتی دهستان عسرستاق طی سالهای ۱۳۵۵-۱۳۹۵

سال	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
جمعیت	۱۰۷۳۵	۹۹۰۸	۷۰۰۴	۷۵۴۳	۴۷۱۸	۷۴۳۱

۶. یافته‌های پژوهش و بحث

برای تحلیل از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است. تعداد نمونه‌های کل پژوهش ۲۱۰ عدد و تعداد کل سوالات نیز ۳۱ مورد می‌باشد؛ در جدول ۴ آماره تی تک نمونه ای سوالات مورد تحلیل قرار گرفته است. بر این اساس در هر ۳۱ سوال مورد بررسی، آماره T، درجه آزادی، سطح معناداری، تفاوت میانگین و پایینترین و بالاترین حد تحلیل و ارائه گردیده است. تقریباً سطح معناداری همه شاخص‌های مورد بررسی پژوهش به تایید رسیده است. نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت که نقش سوالات معنی دارند و بیشتر سوالات نقش معنی داری را ایفا میکنند (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج تحلیل آماری و معناداری متغیرهای پژوهش

تفاوت میانگین	سطح معناداری	آماره T	خطای استاندارد	انحراف معیار	میانگین	تعداد	سوال
۰/۶۲۸۵۷	۰/۰۰۰	۱۳/۳۶۹	۰/۰۴۷۰۲	۰/۶۸۱۳۶	۳/۶۲۸۶	۲۱۰	۱
-۰/۰۵۷۱۴	۰/۳۱۸	-۱/۰۰۰	۰/۰۵۷۱۴	۰/۸۲۸۰۸	۲/۹۴۲۹	۲۱۰	۲
-۱/۱۴۲۸۶	۰/۰۰۰	-۱۷/۷۶۲	۰/۰۶۴۳۴	۰/۹۳۲۴۴	۱/۸۵۷۱	۲۱۰	۳
۰/۷۱۴۲۹	۰/۰۰۰	۹/۷۶۵	۰/۰۷۳۱۵	۱/۰۶۰۰۶	۳/۷۱۴۳	۲۱۰	۴
۰/۵۱۴۲۹	۰/۰۰۰	۸/۲۰۴	۰/۰۶۲۶۸	۰/۹۰۸۳۸	۳/۵۱۴۳	۲۱۰	۵
۰/۴۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۷/۳۰۰	۰/۰۶۲۶۲	۰/۹۰۷۴۸	۳/۴۵۷۱	۲۱۰	۶
۰/۶۸۵۷۱	۰/۰۰۰	۱۱/۶۰۴	۰/۰۵۹۰۹	۰/۸۵۶۳۲	۳/۶۸۵۷	۲۱۰	۷
۰/۱۷۱۴۳	۰/۰۰۷	۲/۷۲۴	۰/۰۶۲۹۳	۰/۹۱۱۹۸	۳/۱۷۱۴	۲۱۰	۸
۰/۱۴۲۸۶	۰/۰۱۴	۲/۴۷۹	۰/۰۵۷۶۲	۰/۸۳۴۹۸	۳/۱۴۲۹	۲۱۰	۹
۰/۸۰۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۲/۱۷۲	۰/۰۶۵۷۳	۰/۹۵۲۴۶	۳/۸۰۰۰	۲۱۰	۱۰
-۰/۰۲۸۵۷	۰/۶۸۰	-۴/۱۳	۰/۰۶۹۱۴	۱/۰۰۱۹۸	۲/۹۷۱۴	۲۱۰	۱۱
۰/۱۱۴۲۹	۰/۱۸۳	۱/۳۳۶	۰/۰۸۵۵۵	۱/۲۳۹۸۰	۳/۱۱۴۳	۲۱۰	۱۲
۰/۵۴۲۸۶	۰/۰۰۰	۷/۸۸۳	۰/۰۶۸۸۶	۰/۹۹۷۸۸	۳/۵۴۲۹	۲۱۰	۱۳
۰/۵۱۴۲۹	۰/۰۰۰	۶/۰۵۷	۰/۰۸۴۹۱	۱/۲۳۰۵۱	۳/۵۱۴۳	۲۱۰	۱۴
۰/۲۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۴/۲۵۷	۰/۰۶۰۴۰	۰/۸۷۵۲۷	۳/۲۵۷۱	۲۱۰	۱۵
۰/۳۷۱۴۳	۰/۰۰۰	۶/۷۴۷	۰/۰۵۵۰۵	۰/۷۹۷۸۱	۳/۳۷۱۴	۲۱۰	۱۶
-۰/۰۷۷۱۴۳	۰/۰۰۰	-۱۲/۸۹۷	۰/۰۵۹۸۱	۰/۸۶۶۷۹	۲/۲۲۸۶	۲۱۰	۱۷
-۰/۰۱۷۱۴۳	۰/۰۱۴	-۲/۴۷۹	۰/۰۶۹۱۴	۱/۰۰۱۹۸	۲/۸۲۸۶	۲۱۰	۱۸
-۰/۰۲۰۰۰۰	۰/۰۰۲	-۳/۱۴۴	۰/۰۶۳۶۱	۰/۹۲۱۸۲	۲/۸۰۰۰	۲۱۰	۱۹
۰/۴۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۷/۰۵۸	۰/۰۶۴۷۷	۰/۹۳۸۵۸	۳/۴۵۷۱	۲۱۰	۲۰
-۰/۰۵۴۲۸۶	۰/۰۰۰	-۸/۳۸۲	۰/۰۶۴۷۷	۰/۹۳۸۵۸	۲/۴۵۷۱	۲۱۰	۲۱
۰/۳۴۲۸۶	۰/۰۰۰	۴/۵۳۱	۰/۰۷۵۶۷	۱/۰۹۶۵۷	۳/۳۴۲۹	۲۱۰	۲۲
۰/۱۴۲۸۶	۰/۰۱۰	۲/۵۸۸	۰/۰۵۵۲۰	۰/۷۹۹۸۶	۳/۱۴۲۹	۲۱۰	۲۳
۰/۶۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۸/۶۸۴	۰/۰۷۵۶۷	۱/۰۹۶۵۷	۳/۶۵۷۱	۲۱۰	۲۴
۰/۶۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۸/۸۹۹	۰/۰۷۳۸۴	۱/۰۷۰۰۷	۳/۶۵۷۱	۲۱۰	۲۵
۱/۰۲۸۵۷	۰/۰۰۰	۱۴/۴۶۸	۰/۰۷۱۰۹	۱/۰۳۰۲۳	۴/۰۲۸۶	۲۱۰	۲۶
۰/۷۱۴۲۹	۰/۰۰۰	۱۰/۰۲۴	۰/۰۷۱۲۶	۱/۰۳۲۶۲	۳/۷۱۴۳	۲۱۰	۲۷
۰/۱۴۲۸۶	۰/۰۳۳	۲/۱۵۰	۰/۰۶۶۴۴	۰/۹۶۲۷۴	۳/۱۴۲۹	۲۱۰	۲۸
۰/۶۲۸۵۷	۰/۰۰۰	۸/۰۸۹	۰/۰۷۷۷۱	۱/۱۲۶۰۹	۳/۶۲۸۶	۲۱۰	۲۹
۰/۶۰۰۰۰	۰/۰۰۰	۷/۳۷۶	۰/۰۸۱۳۴	۱/۱۷۸۷۶	۳/۶۰۰۰	۲۱۰	۳۰
۰/۴۲۸۵۷	۰/۰۰۰	۵/۰۵۵	۰/۰۸۴۷۷	۱/۲۲۸۵۱	۳/۴۲۸۶	۲۱۰	۳۱

منبع: یافته‌های تحلیلی پژوهش

۱.۶. ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی

زنجیره ارزش صنایع دستی توسط مرکز تجارت جهانی به صورت یک سیستم اقتصادی تعریف می‌گردد که اولاً مجموعه‌ای از فعالیت‌های تجاری مرتبط با یک محصول خاص از مرحله تولید اولیه، تغییر و بازاریابی تا فروش نهایی به مصرف کننده است و مجموعه‌ای از موسسات که کسب و کار آن‌ها در این سیستم به صورت مجموعه‌ای از معاملات تجاری است که طی آن، محصول از تولیدکنندگان ابتدایی به مصرف کنندگان نهایی می‌رسد. در این فرآیند، فعالیت‌های مکمل به صورت زنجیره‌ی متوالی از موسسات تأمین کننده، تولیدکننده، پردازشگر و توزیع کننده و بازرگان با خلق ارزش برای محصول، موجب تکامل صنایع دستی از مرحله مواد اولیه به مرحله فروش می‌شود و در هر مرحله برای تعدادی از فعالین و کسب و کارها ارزش اقتصادی ایجاد می‌کند.

در این قسمت وجود مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق مورد بررسی قرار گرفته است:

H_0 : مولفه های گوناگون ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق وجود ندارد.

H_1 : مولفه های گوناگون ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق وجود دارد.

جدول ۵. نتیجه کلی تحلیل مولفه های زنجیره ارزش صنایع دستی

شاخص ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
مولفه های زنجیره ارزش صنایع دستی	۲۱۰	۳/۲۸۳۹	۰/۵۶۷۸۹	۰/۰۳۹۱۹

برای تحلیل این فرضیه از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج در جدول ۵ نشان می دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۰/۰۵ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می باشد. در نتیجه می توان گفت: که این فرضیه تایید می شود (جدول ۶). بنابراین؛ به این نتیجه می‌رسیم که مولفه‌های گوناگون ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق وجود دارد.

جدول ۶. نتایج کلی و معناداری مولفه های زنجیره ارزش صنایع دستی

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین ترین حد	بالا ترین حد
	۷/۲۴۴	۲۰۹	۰/۰۰	۰/۲۸۳۸۷	۰/۲۰۶۶	۰/۳۶۱۱

در ادامه تحلیل سوال اول، تاثیر مولفه های گوناگون ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق تجزیه و تحلیل می شود که در جداول زیر به آنها پرداخته می شود. معناداری همه مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی، شامل هر ۷ مولفه، به تایید رسیده است. طبق نتایج تحلیل، هر هفت مولفه در محدوده مورد مطالعه وجود داشته و اثرگذار بوده است. بیشترین میانگین تاثیر را مولفه نقش «تسهیلگر» با ۳/۶ و در مراحل بعد مولفه‌های «خرده فروشی» با ۳/۵ و «تکمیل کننده» با میانگین ۳/۴ دارد و کمترین تاثیر نسبی نیز در مولفه «تولیدکننده» و «مصرف کننده» به ترتیب با میانگین ۲/۷ و ۲/۸ ثبت شده است (جدول ۷).

جدول ۷. میزان تاثیر مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای دهستان عشرستاق

خطای استاندارد	انحراف معیار	میانگین	تعداد	مولفه های ساختار زنجیره ارزش
۰/۰۴۲۴۴	۰/۶۱۴۹۹	۲/۸۰۹۵	۲۱۰	مصرف کننده
۰/۰۴۵۸۶	۰/۶۶۴۶۴	۳/۵۰۸۶	۲۱۰	خرده فروش
۰/۰۴۸۲۹	۰/۶۹۹۸۴	۳/۲۵۷۱	۲۱۰	عمده فروش
۰/۰۴۹۷۴	۰/۷۲۰۷۷	۳/۴۲۱۴	۲۱۰	تکمیل کننده
۰/۰۴۰۵۱	۰/۵۸۷۱۱	۲/۷۵۴۳	۲۱۰	تولیدکننده
۰/۰۵۰۸۶	۰/۷۳۷۰۰	۳/۳۸۱۰	۲۱۰	تامین کننده
۰/۰۶۵۵۸	۰/۹۵۰۳۶	۳/۶۰۰۰	۲۱۰	تسهیلگر

اختلاف میانگین هم در شاخص‌های تولیدکننده و مصرف کننده به ترتیب با ۰/۲۴۵- و ۰/۱۹۰- پایینتر از صفر و منفی می‌باشد ولی در شاخص‌های دیگر اعداد بالاتر را نشان می‌دهد. آماره T در مولفه های ساختار زنجیره ارزش مورد بررسی قرار گرفته است؛ کمترین آن به شاخص‌های تولیدکننده با ۰/۶۵- و مصرف کننده با ۴/۴۸۸- اختصاص دارد و بالاترین آماره T را شاخصهای خرده فروش با ۱۱/۰۸۹ و تسهیلگر با ۹/۱۴۹ به خود اختصاص داده است. با توجه به سطح معنی داری تمام مولفه‌های

فوق الذکر که کمتر از ۵ درصد بودن نتیجه بر آن شد که تمامی مولفه‌های فوق‌تیر گذار می‌باشند و نقش معنی‌داری دارند (جدول ۸).

جدول ۸. معناداری مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در روستاهای مورد مطالعه

بالاترین حد	پایین‌ترین حد	تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره T	مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش
-۱/۰۶۸	-۲۷۴۱	-۱۹۰۴۸	۰/۰۰۰	۲۰۹	-۴/۴۸۸	مصرف کننده
۰/۵۹۹۰	۰/۴۱۸۲	۰/۵۰۸۵۷	۰/۰۰۰	۲۰۹	۱۱/۰۸۹	خرده فروش
۰/۳۵۲۳	۰/۱۶۱۹	۰/۲۵۷۱۴	۰/۰۰۰	۲۰۹	۵/۳۲۵	عمده فروش
۰/۵۱۹۵	۰/۳۲۳۴	۰/۴۲۱۴۳	۰/۰۰۰	۲۰۹	۸/۴۷۳	تکمیل کننده
-۱/۶۵۸	-۳۲۵۶	-۲۴۵۷۱	۰/۰۰۰	۲۰۹	-۶/۰۶۵	تولیدکننده
۰/۴۸۱۲	۰/۲۸۰۷	۰/۳۸۰۹۵	۰/۰۰۰	۲۰۹	۷/۴۹۰	تامین کننده
۰/۷۲۹۳	۰/۴۷۰۷	۰/۶۰۰۰۰	۰/۰۰۰	۲۰۹	۹/۱۴۹	تسهیلگر

بررسی تک تک شاخصهای مربوط به ساختار زنجیره ارزش به شرح زیر می‌باشد.

۲.۶. مصرف کنندگان

جدول ۹. نتیجه تحلیل متغیر مصرف کنندگان

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۲/۸۰۹۵	۰/۶۱۷۹۶	۰/۰۷۳۸۶

جدول ۱۰. سطح معناداری و تحلیل متغیر مصرف کنندگان

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالاترین حد
	-۲/۵۷۹	۲۰۹	۰/۰۱۲	-۰/۱۹۰۴۸	-۰/۳۳۷۸	-۰/۰۴۳۱

برای این متغیر شناخت مشتریان از منطقه، گرایش گردشگران به خرید صنایع دستی محدوده و جذابیت آثار از نظر آنان بررسی شده و نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت متغیر مصرف کنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی نقش دارند (جدول ۹ و ۱۰).

۳.۶. خرده فروشی

جدول ۱۱. نتیجه تحلیل متغیر خرده‌فروشی

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۳/۵۰۸۶	۰/۶۶۷۸۴	۰/۰۷۹۸۲

جدول ۱۲. سطح معناداری و تحلیل متغیر خرده‌فروشی

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالاترین حد
	۶/۳۷۱	۲۰۹	۰/۰۰۰	۰/۵۰۸۵۷	۰/۳۴۹۳	۰/۶۶۷۸

برای متغیر خرده فروش، میزان گارانتی و ضمانت محصولات، مشوق‌های تبلیغاتی، فناوری اطلاعات، بازخورد مشتری و کیفیت فروشگاه‌ها بررسی شده است؛ نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت متغیر مصرف کنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی نقش دارند (جدول ۱۱ و ۱۲).

۴.۶. عمده فروشی

جدول ۱۳. نتیجه تحلیل متغیر عمده‌فروشی

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۳/۲۵۷۱	۰/۷۰۳۲۲	۰/۰۸۴۰۵

جدول ۱۴. سطح معناداری و تحلیل متغیر عمده‌فروشی

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالا‌ترین حد
	۳/۰۵۹	۲۰۹	۰/۰۰۳	۰/۲۵۷۱۴	۰/۰۸۹۵	۰/۴۲۴۸

در مورد این متغیر، تجاری‌سازی فروش، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و جایگاه آن در بازارهای ملی و بین‌المللی مورد پرسش قرار گرفته و نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۳) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت متغیر عمده‌فروشی در زنجیره ارزش صنایع دستی و گردشگری نقش دارند (جدول ۱۳ و ۱۴).

۵.۶. تولیدکننده

جدول ۱۵. نتیجه تحلیل متغیر تولیدکننده

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۳/۴۲۱۴	۰/۷۲۴۲۵	۰/۰۸۶۵۶

جدول ۱۶. سطح معناداری و تحلیل متغیر تولیدکننده

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالا‌ترین حد
	۴/۸۶۸	۲۰۹	۰/۰۰۰	۰/۴۲۱۴۳	۰/۲۴۸۷	۰/۵۹۴۱

نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت تولیدکنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی و گردشگری نقش دارند (جدول ۱۵ و ۱۶).

۶.۶. تکمیل کننده

جدول ۱۷. نتیجه تحلیل متغیر تکمیل کننده

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۲/۷۵۴۳	۰/۵۸۹۹۴	۰/۰۷۰۵۱

جدول ۱۸. سطح معناداری و تحلیل متغیر تکمیل کننده

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالا‌ترین حد
	-۳/۴۸۵	۲۰۹	۰/۰۰۱	-۰/۲۴۵۷۱	-۰/۳۸۶۴	-۰/۱۰۵۰

متغیر «تکمیل‌کننده» شامل کیفیت و کمیت بسته‌بندی، شناسنامه یا لوگوی محصول، فیشینگ و عواید حاصل از تنوع محصولات بوده که نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۱) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت متغیر تکمیل‌کنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی و گردشگری نقش دارند (جدول ۱۷ و ۱۸).

۶.۷. تامین‌کننده

جدول ۱۹. نتیجه تحلیل متغیر تامین‌کننده

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۳/۳۸۱۰	۰/۷۴۰۵۶	۰/۰۸۸۵۱

جدول ۲۰. سطح معناداری و تحلیل متغیر تامین‌کننده

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالا‌ترین حد
	۴/۳۰۴	۲۰۹	۰/۰۰	۰/۳۸۰۹۵	۰/۲۰۴۴	۰/۵۵۷۵

برای متغیر «تولیدکننده» تخصص و مهارت تولیدکننده، رعایت فرهنگ و تنوع بومی، تعداد و مهارت تولیدکنندگان، مشاغل مکمل تولیدی و کاهش هزینه‌های تولید مورد بررسی قرار گرفته و نتایج نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. به عبارتی متغیر تامین‌کنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی و گردشگری نقش دارند (جدول ۱۹ و ۲۰).

۶.۸. تسهیلگر

جدول ۲۱. نتیجه تحلیل متغیر تسهیلگر

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
فرضیه	۲۱۰	۳/۶۰۰۰	۰/۹۵۴۹۴	۰/۱۱۴۱۴

جدول ۲۲. سطح معناداری و تحلیل متغیر تسهیلگر

فرضیه	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	پایین‌ترین حد	بالا‌ترین حد
	۵/۲۵۷	۲۰۹	۰/۰۰۰	۰/۶۰۰۰۰	۰/۳۷۲۳	۰/۸۲۷۷

برای متغیر «تسهیلگر»، حمایت‌های دولتی در ابعاد مختلف طراحی و ساخت تجهیزات، نوآوری‌ها، تسهیل صادرات، دسترسی به اعتبارات، توانمندسازی و ارائه آموزش‌های مقدماتی، حمایت از طرح‌های نوین و فناورانه، حمایت از تولیدکنندگان، فروشندگان، تکمیل‌کنندگان و ...، حمایت از حفظ و احیای فرهنگ و هنر بومی مورد بررسی قرار گرفته که مقدار T به دست آمده با درجه آزادی ۲۰۹ معنادار است. از طرفی توجه به مقدار سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۰۰) که کمتر از ۵٪ است نیز نشان دهنده معناداری متغیر می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت متغیر تسهیل‌کنندگان در زنجیره ارزش صنایع دستی و گردشگری نقش دارند (جدول ۲۱ و ۲۲).

۷. نتیجه‌گیری

در این پژوهش مفهوم و روند زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عشرستاق بخش یانه سر شهرستان بهشهر به عنوان نمونه‌ای از روستاهای با شرایط نسبتاً مشابه به‌ویژه در مناطق شمالی کشور مورد بررسی قرار گرفته است. از طریق روشهای مشاهده، مصاحبه با خبرگان، کارشناسان و مردم محلی و نیز توزیع ۲۱۰ نمونه پرسشنامه بین مردم محلی و کارشناسان مرتبط بومی متغیرهای پژوهش مطالعه شده است. تحلیل شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی در قالب ۷ متغیر مصرف‌کننده، تولیدکننده،

تکمیل‌کننده، خرده‌فروش، عمده‌فروش، تامین‌کننده و تسهیلگر صورت گرفته است. برای بررسی شاخص‌های وضعیت زنجیره ارزش صنایع دستی ۳۱ پرسش مورد بررسی قرار گرفته و معناداری همه سوالات با سطح معناداری صفر و نزدیک به صفر به اثبات رسیده است.

پژوهش‌های دیگر در این زمینه بیشتر نقش صنایع دستی و یا زنجیره ارزش صنایع دستی در وضعیت عمدتاً اقتصادی و یا شاخص‌های دیگر را بررسی کرده‌اند، ولی در این پژوهش صرف وجود شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی و میزان آن در محدوده مورد مطالعه بررسی شده است.

نتایج کلی تحلیل مولفه‌های زنجیره ارزش صنایع دستی با تعداد ۲۱۰ پرسشنامه میانگین ۳/۲۸ بدست آمده و عدد انحراف معیار ۰/۵۷ و خطای استاندارد ۰/۰۳۹ بوده است. همچنین معناداری همه مولفه‌های ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی، شامل هر ۷ مولفه، با عدد صفر به تایید رسیده است. طبق نتایج تحلیل، هر هفت مولفه زنجیره ارزش در محدوده مورد مطالعه وجود داشته و اثرگذار بوده است. بیشترین میانگین تاثیر را نقش «تسهیلگر» با ۳/۶ و در مراحل بعد مولفه‌های «خرده‌فروشی» با ۳/۵ و «تکمیل‌کننده» با میانگین ۳/۴ دارد و کمترین تاثیر نسبی نیز در مولفه «تولیدکننده» و «مصرف‌کننده» به ترتیب با میانگین ۲/۷ و ۲/۸ ثبت شده است.

متغیر مصرف‌کنندگان میانگین ۲/۸ به دست آمده که شناخت مشتریان از منطقه، گرایش گردشگران به خرید صنایع دستی و جذابیت آثار از نظر آنان را نشان داده و درصد نسبتاً پایینی را در محدوده نمایش می‌دهد. برای متغیر خرده‌فروش، میزان گارانتی محصول، مشوق‌های تبلیغاتی، فناوری اطلاعات، بازخورد مشتری و کیفیت فروشگاه‌ها بررسی شده و میانگین ۳/۵ بدست آمده که نسبتاً مناسب است. در متغیر عمده‌فروشی، تجاری‌سازی فروش، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، جایگاه آن در بازارهای ملی و بین‌المللی مورد پرسش قرار گرفته که با میانگین ۳/۲ نسبتاً بالا بوده و اندکی پایین‌تر از وضعیت خرده‌فروشی است. متغیر «تکمیل‌کننده» شامل کیفیت و کمیت بسته‌بندی، شناسنامه یا لوگوی محصول، فیشینگ و عواید حاصل از تنوع محصولات شده که با میانگین ۳/۴ نشان می‌دهد شاخص تکمیل‌کننده در زنجیره ارزش صنایع دستی محدوده جایگاه بالایی دارد. برای متغیر «تولیدکننده» تخصص و مهارت تولیدکننده، رعایت فرهنگ و تنوع بومی، تعداد و مهارت تولیدکنندگان، مشاغل مکمل تولیدی و کاهش هزینه‌های تولید مورد بررسی قرار گرفته که با میانگین ۲/۷ از نظر پاسخگویان در محدوده مطالعه نسبتاً پایین است. متغیر «تامین‌کننده» رعایت طرح‌های نوین و کاربردی در تولید، دسترسی به مواد اولیه مناسب و تجهیزات و دستگاه‌های تولیدی مرغوب را شامل شده و میانگین ۳/۴ را نشان می‌دهد. برای متغیر «تسهیلگر»، حمایت‌های دولتی در ابعاد مختلف تولید، توزیع، فناوری و ... و نیز توانمندسازی مورد بررسی قرار گرفته و میانگین ۳/۶ بدست آمده که نسبتاً نقش بسزایی در زنجیره ارزش صنایع دستی دهستان عشرستاق داشته است.

به طور کلی، تحلیل شاخص‌های زنجیره ارزش صنایع دستی در ۷ متغیر نشان می‌دهد هر ۷ متغیر زنجیره ارزش صنایع دستی شامل مصرف‌کننده، تولیدکننده، تکمیل‌کننده، خرده‌فروش، عمده‌فروش، تامین‌کننده و تسهیلگر در محدوده مورد مطالعه وجود داشته و اثرگذار بوده است. بیشترین میانگین تاثیر را نقش «تسهیلگر» و «خرده‌فروشی» و کمترین تاثیر نسبی نیز در مولفه «تولیدکننده» و «مصرف‌کننده» ثبت شده است.

۷. حامیان پژوهش

این پژوهش حامی مالی و معنوی نداشته است.

۸. مشارکت نویسندگان

نویسندگان در تمام مراحل و بخشهای انجام شده سهم برابر داشته‌اند.

۹. تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ گونه تضاد منافی ندارند.

۱۰. تقدیر و تشکر

نویسندگان بدینوسیله از همه کسانی که به نوعی در انجام این پژوهش یاری رسانده اند قدردانی می نمایند.

منابع

- افشارزاده، نشمیل؛ پاپ زن، عبدالحمید؛ رضوان، قمبرعلی؛ مرادی، خدیجه. (اسفند ۱۳۹۰). توسعه صنایع دستی ضرورت پایداری توسعه و توسعه پایدار. مقاله منتشر شده در همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه. کرمانشاه.
- بهرامی، رحمت‌اله. (۱۳۹۹). اثرات اقتصادی- اجتماعی صنایع روستایی (صنایع دستی و مشاغل خانگی) بر توسعه روستایی مورد: روستاهای شهرستان سنندج. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*. ۲۴ (۲۲)، صص ۱۰۳-۸۱.
- تقوی، نعمت‌اله. (۱۳۸۱). *جامعه‌شناسی روستایی*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- حاجی نژاد، علی؛ عسگری، علی؛ اصغرپور، حسین؛ محمدزاده، پرویز. (۱۳۸۵). بهره‌وری صنایع روستایی در استان سیستان و بلوچستان. *جغرافیا و توسعه*. ۴ (۸)، ۱۹-۴۱. <https://sid.ir/paper/404763/fa>.
- حاجی‌زاده اصل، ایوب؛ قادری، رضا. (۱۳۹۴). فعال‌سازی و گسترش صنایع در روستا و تاثیر آنها بر توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان ارومیه). مقاله منتشر شده در همایش ملی گردشگری جغرافیا و محیط زیست پاک. دانشگاه بوعلی‌سینا. همدان.
- رمضان‌زاده لسبویی، مهدی؛ زال، محمدحسن. (۱۳۹۵). تحلیل ویژگی‌های صنایع دستی در راستای توسعه گردشگری میراث فرهنگی (مطالعه موردی: استان مازندران). *برنامه‌ریزی فضایی*. ۵ (۴)، صص ۱۹-۸۷.
- سیف‌الدینی خالقی، شیوا؛ جهانبخش، اسماعیل؛ اسماعیلی، رضا. (۱۴۰۱). بررسی تاثیرات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی توسعه صنایع دستی و نقش آن در رونق گردشگری استان کرمان. *جامعه‌شناسی سیاسی/ ایران*. ۵ (۱۱)، صص ۱۲۴۷-۱۲۳۰.
- طاهرخانی، مهدی. (۱۳۸۱). صنایع کوچک، سنگ بنای استراتژی آینده توسعه روستایی. *تحقیقات جغرافیایی*. ۱۷ (۳-۲)، ۶۶-۶۵، ۱۶۸-۱۵۱.
- قنبری، سیروس؛ دهقان، محمدحسین؛ میرکی اناری، حسین. (۱۳۹۶). تبیین و ارزیابی نقش کارآفرینی در توسعه روستایی با تأکید بر صنایع دستی (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی در شهرستان انار). *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*. ۶ (۱۷)، صص ۱۳۲-۱۱۹.
- کرمی، مهرداد؛ چوپچیان، شهلا؛ کلاتری، خلیل. (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی فضایی به منظور مکان‌یابی بازارچه‌های صنایع دستی (مطالعه موردی: استان خراسان جنوبی). *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*. ۴ (۱۵)، صص ۳۶-۲۱.
- گیاهی، حسن؛ بوزرجمهری، خدیجه؛ عناستانی، علی‌اکبر؛ کرمانی، مهدی. (۱۴۰۱). شناسایی و تحلیل اثرات رونق صنایع دستی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان‌های تربت جام- تایباد). *راهبردهای توسعه روستایی*. ۹ (۲)، صص ۱۶۲-۱۴۵.
- نقوی، محمدرضا؛ پورطاهری، مهدی؛ دیوسالار، اسداله؛ احمدی، حسن. (۱۳۹۶). تحلیل اثر بخشی صنایع دستی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری غیر جبرانی- لکسیکوگراف (مطالعه موردی: دهستان عشروستاق شهرستان بهشهر). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*. ۱۲ (۳۸)، صص ۱۵۴-۱۳۹.
- Anubha, S. (2007). Crafts as Sustainable Livelihood Option in Rural India, 7, 187-345.
- Colopinto, K. (2011). Mobilize Maine: Asset-based Regional Economic Development. National Association of Development Organizations Research Foundation, 22, 39-78.
- International Trade Centre (ITC). (2011). INCLUSIVE TOURISM LINKING THE HANDICRAFT SECTOR TO TOURISM MARKETS, Geneva: ITC. (Technical paper), Doc. No. SC-10-182.E
- Levy, S. E.; Hawkins, D. E. (2010). Peace through Tourism: Commerce Based Principles and Practices. *Journal of Business Ethics*, 89, 569-585.
- Mitigating Poverty in Western Rajasthan. (2010). Baseline Survey Report Baitoo. Baytu: Centre of Microfinance. IFAD, Republic of India,
- Morales-Zamorano, L. A., Camacho-García, A. L., Bustamante-Valenzuela, A. C., Cuevas-Mercedías, I., & Suarez-Hernández, A. M. (2020). Value chain for agritourism products. *Open Agriculture*. 5, 768-777. <https://doi.org/10.1515/opag-2020-0069>.
- National Medicinal Plant Board. (2013). from National Medicinal Plant Board: <http://www.nmpb.nic.in>.
- Neha Nagori, M.S. (2012). Marketing of Rural Handicraft Products Through Retail FormatT, 4, 1-29.
- Pagaria, P. and Sharma, S. (2020). Value chain study of handicraft in Barmer district of Rajasthan, *Agriculture Update*, 15 (1-2), 118-124.
- Partale, K. (2020). The tourism value chain: Analysis and practical approaches for development cooperation projects. Bonn, Germany: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ).
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: The Free Press.

- ROGERSON, C. M. (1986). Reviving Old Technology?: Rural Handicraft Production in Southern Africa, *Geoforum*, 17 (2), 173-185. 1986 001~71851%53.00+0.0 Printed in Great Britain.
- Rogerson, C. M. (2006). Creative Industries and Urban Tourism: South African Perspectives, *Urban Forum*, 17, 149-166.
- Rogerson, C. M. (2007). Tourism Routes as Vehicles for Local Economic Development in South Africa: The Example of the Magaliesberg Meander, *Urban Forum*, 18, 49-68.

References:

- AfsharZadeh, N., Papzan, A. H., Rezvan, Gh., Moradi, Kh. (2011). The development of handicrafts, the necessity of sustainable development and sustainable development, National Conference of Cultural Industries and its role in sustainable development, Islamic Azad University, Kermanshah branch. Iran [In Persian]
- Anubha, S. (2007). Crafts as Sustainable Livelihood Option in Rural India & May. (7), 187-345.
- Bahrami, R. (2020). Economic and social relations of rural industries (handicrafts and household jobs) on rural village Items: Sanandaj Village Towns. *JOURNAL OF GEOGRAPHY AND PLANNING*, 24(72), 81-103. SID. <https://sid.ir/paper/359977/en>. [In Persian]
- Colopinto, K. (2011). Mobilize Maine: Asset-based Regional Economic Development. National Association of Development Organizations Research Foundation, September, (22), 39-78.
- Ghanbari, S., Dehghan, M. H. & Miraki Anari, H. (2017). Investigating the role of entrepreneurship in sustainable rural development with emphasis on handicraft (Case study: Villages of Central District in Anar County). *Journal of Research & Rural Planning*, 6(1), 119-132. <http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.53838>. [In Persian]
- Giyahi, H., Bouzarjomehri, Kh., Anabestani, A., Kermani, M. (2022). Identifying and analyzing the effect of Prosperity handicrafts in development of rural settlements (Case study: cities of Torbat-e Jam-Taybad). 9, 2 (34). 145-162. [In Persian]
- hajinezhad, A., asgari, A., asgharpour, H., & mohammadzadeh, P. (2007). Productivity of rural industries in province. *Geography and Development*, 4 (8), 19-42. sid. <https://sid.ir/paper/404763/en>. [In Persian]
- Hajizadeh Asl, A. & Ghaderi, R. (2016). Activation and expansion of industries in the village and their impact on rural development (case study: villages of Urmia city). the first national conference on tourism, geography and clean environment, Tehran, Iran. [In Persian]
- International Trade Centre (ITC). (2011). Inclusive Tourism Linking the Handicraft Sector to Tourism Markets, Geneva: ITC, 2010. Xi, 43 pages (Technical paper), Doc. No. SC-10-182.E
- Karami, M., Choobchian, Sh., & Kalantari, Kh. (2013). Site Selection for Handy Craft Market in South Khorasan Province Using Analytical Hierarchy Process (AHP). *Urban-Regional Studies and Research (university of Isfahan)*. 4(15), 5-9. sid. <https://sid.ir/paper/405824/en>. [In Persian]
- Levy, S. E., Hawkins, D. E. (2010). Peace through Tourism: Commerce Based Principles and Practices. *Journal of Business Ethics*. 89, 569-585.
- Mitigating Poverty in Western Rajasthan (2010). Baseline Survey Report Baitoo. Baytu: Centre of Microfinance.
- Morales-Zamorano, L. A., Camacho-García, A. L., Bustamante-Valenzuela, A. C., Cuevas-Mereciás, I., & Suarez-Hernández, A. M. (2020). Value chain for agritourism products. *Open Agriculture*, 5, 768-777. <https://doi.org/10.1515/opag-2020-0069>.
- Naghvi, M. R., Poortaheri, M., Divsallar, A., & Ahmadi, H. (2017). Analyzing effectiveness of handicrafts in the economic development of rural areas using non-compensatory decision making models (lexicographic) (case study: asgrstaq district, behshahr county). *Journal of the Studies of Human Settlements Planning (Journal of Geographical Landscape)*, 12(1 (38)), 139-154. sid. <https://sid.ir/paper/176059/en>. [In Persian]
- National Medicinal Plant Board. (2013). Retrieved May 27, 2013, from National Medicinal Plant Board: <http://www.nmpb.nic.in>.
- Neha Nagori, M.S. (2012). Marketing of Rural Handicraft Products Through Retail FormatT, February, (4), 1-29.
- Pagaria, P. & Sharma S. (2020). Value chain study of handicraft in Barmer district of Rajasthan, *Agriculture Update*. 15, 1&2, 118-124.
- Partale, K. (2020). The tourism value chain: Analysis and practical approaches for development cooperation projects. Bonn, Germany: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ).
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: The Free Press.
- Ramezanzadeh lasboyee, M. & Zaal, M. H. (2016). Crafts features Analysis to develop heritage tourism an (O.P.C.T.L) model (Case study: Mazandaran province). *Spatial Planning*. 5, 4 (19), 87-102. [In Persian]
- Rogerson, C. M. (1986). Reviving Old Technology?: Rural Handicraft Production in Southern Africa, *Geoforum*. 17(2), 173-185, Printed in Great Britain.
- Rogerson, C. M. (2006). Creative Industries and Urban Tourism: South African Perspectives, *Urban Forum*, Vol. 17, pp. 149-166.
- Rogerson, C. M. (2007). Tourism Routes as Vehicles for Local Economic Development in South Africa: The Example of the Magaliesberg Meander. *Urban Forum*. 18, 49-68.

- Saif al-Dini Khaleqi, Sh., Jahanbakhsh, I., Esmali, R. (2023). Investigating the economic, social and cultural effects of handicraft development and its role in tourism prosperity in Kerman province. *Political Sociology Research*. 5 (11), 1230-1247. [In Persian]
- Taher khani, M., (2002). Small- scale Industry a Fundamental Strategy for the Rural Development in Future. *Geographical Research*. 17(2-3), 151-168. sid. <https://sid.ir/paper/29889/en>. [In Persian]
- Taqvi, N. (2003). *Rural Sociology*. Payame Noor University. Tehran. [In Persian]

نحوه استناد به این مقاله:

شعبانی، عاطفه و محمدی، غدیر (۱۴۰۳). بررسی شاخصهای زنجیره ارزش صنایع دستی در دهستان عسرساق شهرستان بهشهر مازندران. *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۵ (۴)، ۳۹-۲۳.
DOI: 10.22124/gscj.2024.25161.1259

Copyrights:

Copyright for this article are retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

